

ב. מדוע הטיל אלישע את השליחות למשוח את יהוא על אחד מבני הנביאים?

- ט', א וְאֵלִישַׁע הַנְּבִיא קָרָא לְאֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים וַיֹּאמֶר לוֹ:
חָגַר מִתְּנִיךְ וְקַח פֶּן הַשָּׁמֶן הַזֶּה בְּיָדְךָ וְלֵךְ רֵמֵת גִּלְעָד.
ב וּבָאתָ שָׁמָּה וּרְאֵה שָׁם יְהוּא בֶן יְהוֹשָׁפָט בֶּן נִמְשִׁי
וּבָאתָ וְהִקְמַתוּ מִתּוֹךְ אֶחָיו, וְהִבִּיאתָ אֹתוֹ חֶדֶר בְּחֶדֶר.
ג וְלִקְחָתָּ פֶּן הַשָּׁמֶן וַיִּצְקֶתָּ עַל רֵאשׁוֹ וַאֲמַרְתָּ:
כֹּה אָמַר ה', מִשְׁחֶתִיךָ לְמֶלֶךְ אֵל יִשְׂרָאֵל
וּפְתַחְתָּ הַדְּלֵת וְנִסְתָּהּ, וְלֹא תִחַכֶּה.

מדוע מבצע אלישע משימה נבואית זו באמצעות שליח - אחד מבני הנביאים - ואינו הולך בעצמו לרמות גלעד למשוח את יהוא?¹
שאלה זו מתבלטת על רקע הסיפור הקודם שקראנו אודות אלישע (ח', ז-טו): בסיפור ההוא הולך אלישע בעצמו לדמשק למנות את חזאל למלך על ארם. והרי שתי המשימות הללו הוטלו כאחת על אליהו בהר חורב:

מל"א י"ט, טו-טז וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו: לֵךְ שׁוּב לְדִרְכֶּךָ מִדְּבַר דַּמְשֶׁק
וּבָאתָ וּמְשַׁחְתָּ אֶת חֲזָאֵל לְמֶלֶךְ עַל אֲרָם.
וְאֵת יְהוּא בֶן נִמְשִׁי תִמְשַׁח לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל...

אף שאין הדבר מפורש במקרא, נראה שאלהו העביר את שתי המשימות הללו לאלישע תלמידו. מדוע אפוא מבחין אלישע ביניהן? מדוע הוא מעדיף לבצע בעצמו את זו שיש בה מינוי מלך נכרי על ממלכה אויבת לישראל, ואילו את מינוי המלך מישראל הוא מוסר בידי שליח?

1. תשובתו המעשית של ר"י אברבנאל

לר"י אברבנאל תשובה מעשית לשאלה זו, תשובה המתחשבת בנתונים הקיימים בעת משיחתו של יהוא:

לפי שלא יכול (- אלישע) ללכת את רמות גלעד למשוח את יהוא, כי יחרד כל העם בבואו שמה ויתגלה הדבר, עשה הדבר על ידי שליח, וישלח אחד מבני הנביאים שהיו לפניו למשוח אותו.

1. והרי "מצווה בו יותר מבשלוחר" (קידושין מא ע"א)!

מליצתו של רי"א "כי יחרד כל העם בבואו שמה" מזכירה לנו שליחות דומה, שהוטלה על נביא למשוח מלך בחייו של מלך אחר:

שמ"א ט"ז, א וַיֹּאמֶר ה' אֵל שְׁמוּאֵל... מֵלֵא קִרְנָן שָׁמֹן
וְלֵךְ אֶשְׁלַחְךָ אֶל יֹשֵׁי בֵּית הַלְּחָמִי
כִּי רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ.

הסכנה שבמעשה זה אם יתגלה, הביאה שם את שמואל לתמוה:

ב אֵיךְ אַלְכָּה, וְשָׁמַע שְׂאוּל וַהֲרַגְנִי!

וה' ענה לו:

עֲגַלְתָּ בְּקֶרֶת תִּקַּח בְּיָדְךָ, וְאַמְרַתְּ לְזַבְחַת לַה' בְּאַתִּי.

שמואל נהג על פי מצוות ה', ואף על פי כן, בבואו לבית לחם נאמר:

ד וַיַּחְרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר לִקְרָאתוֹ, וַיֹּאמְרוּ: שְׁלֹם בּוֹאֵךְ?

ומכאן לקח רי"א את מליצתו.

בואו המפתיע של נביא הדור למקום שאין מצפים לו שם, גורם לחרדת כל העם לקראתו. לשמואל היה הסבר מוכן - "לְזַבְחַת לַה' בְּאַתִּי", והסבר זה הסתיר את המטרה האמיתית לבואו. אולם אלישע, לו היה מופיע בסביבות רמות גלעד באמצע מערכה צבאית, כיצד היה מסביר את בואו המפתיע למקום מסוכן זה, מקום כינוסם של שרי הצבא? כיצד היה מרגיע את חרדת החיילים ושרי הצבא לקראתו?

במקרה כזה היה הסוד קרוב להתגלות, וכדי שלא יתגלה הסוד שלח אלישע את אחד מבני הנביאים (שאינו מִכָּר לרבים). בואו של זה לא יעורר תשומת לב מיותרת. הסברו של רי"א משתלב היטב בהוראות שנתן אלישע לשלוחו, ושאותן גם ביצע אותו בן הנביאים. כך הורה לו אלישע:

ב ... וְהִבִּיאתָ אֶתֹּךָ חֵדֶר בְּחֵדֶר.

ג ... וּפְתַחַת הַדֶּלֶת וְנִסְתָּה וְלֹא תִחַכֶּה.

וכך קיים השליח:

ה ... וַיֹּאמֶר: דַּבֵּר לִי אֵלֶיךָ, הַשֵּׁר...

ו ... וַיָּבֵא הַבֵּיתָה וַיִּצַק הַשֶּׁמֶן אֶל רֹאשׁוֹ...

י ... וַיִּפְתַּח הַדֶּלֶת וַיֵּנֶס.

מדובר כאן, אפוא, במעשה שיש לשמור על חשאיותו ולהישמר מן הסכנה הכרוכה בעשייתו.

וכך מפרש רי"א את הוראותיו של אלישע:

וציווהו שיעשה זה בהחבא חדר בחדר, כדי שלא ייודע הדבר למלך, ולא יוכל להימלט מידו, וכדי שלא יסתכן הנביא. וציווהו שמיד ינוס ולא יעמוד שם עוד.²

לו היה אלישע מופיע ברמות גלעד, לא הייתה החשאיות יכולה להישמר אף לו היה מושח את יהוא "הַדָּר בְּהַדָּר" ואף לו היה ממהר להסתלק מן המקום. או אז היה אלישע מסכן את עצמו ואת מטרת שליחותו.

ואם תשאל: הרי בפועל התברר שלא היה כל צורך, לא בחשאיות המשיחה ולא במנוסה המיידית של אותו בן נביאים! הרי מייד בצאת יהוא מאותו חדר שבו נמשח למלך גילה את הדבר לחבריו (לאחר לחץ קל שהפעילו עליו), והללו הגיבו בהתלהבות ובהסכמה מלאה, והמליכו עליהם את יהוא. במצב זה לא הייתה כל תועלת בצעדי הזהירות שננקטו.

אלא שזוהי חכמה שלאחר מעשה. לכתחילה יש לנקוט בכל צעדי הזהירות המתחייבים, שהרי האירועים עשויים היו להיות שונים ממה שאירע בפועל, ובקרב אנשי הצבא היו עלולים להימצא שרי צבא נאמנים ליורם. הללו היו מעבירים את הידיעה על משיחת יהוא אל יורם, ואולי אף היו מנסים לפגוע במורדים כבר ברמות גלעד.³

2. הנושא של המשפט "ולא יוכל להימלט מידו" נראה שהוא המלך. מטרת החשאיות היא אפוא כפולה: גם למנוע הצלה מן המלך, וגם "כדי שלא יסתכן הנביא".

3. א. על כך יש להקשות: מדוע אפוא מאריך המקרא בסיפור דברים שאינם נחוצים להתפתחות האירועים בהמשך הסיפור? נראה שכוונת המקרא ללמדנו, שחובת הזהירות מוטלת על האדם אף במקום שהזהירות מתבררת בדיעבד כמיותרת. ושבח הוא לאדם שנהג בזהירות אף במקרה כזה. דוגמה נוספת לעיקרון זה במקרא נמצאת בש"ב י"ז: אף שעצתו של חושי נתקבלה, הוא שולח אל דוד להעביר את אנשיו את הירדן, שמא תתקבל לבסוף עצת אחיתופל, וכך אכן עושה דוד (ראה פסוקים טו-כב שם).

ב. עדיין יש לתהות על הסבר זה: אלישע הרי הוא נביא, ומדוע לא צפה את העתיד בעניין זה שבו הוא עוסק במסגרת תפקידו? נראה אפוא להציע מטרה נוספת לחשאיות המשיחה ולמנוסה שאחריה: לא יורם המלך ונאמניו הם הסיבה לכך, אלא יהוא בעצמו. הנבואה אינה מצוה על יהוא לפעול מיידית, אלא משאירה בידי את בחירת הזמן המתאים לחולל בו את המרד. כדי לאפשר ליהוא שיקול דעת עצמאי ובלתי מונחה, יש צורך כמובן שסוד משיחתו לא יתגלה ברבים.

ואכן, יהוא אינו יוצא מאותו חדר בהחלטה לחולל מייד את המרד. אדרבה: כאשר שואלים אותו חבריו (פסוק יא): "הַשְּׁלוֹם? מִדּוּעַ בָּא הַמְּשַׁעֵ הַזֶּה אֵלַיךְ?", דחה אותם יהוא בקש: "אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת הָאִישׁ וְאֶת שִׁיחוֹ". בעל המצודות מוסיף כאן הערה חשובה: "והיה חפץ להעלים הדבר עד עת יראה כי יש לאל ידו". רק בלחצם של חבריו האומרים לו (פסוק יב): "שָׁקֵר! הֲגַד נָא לָנוּ!", נשבר יהוא ומגלה את סוד משיחתו למלך, ואז מתחיל כדור השלג של המרד להתגלגל במהירות.

לו היה אלישע מבצע את המשימה של משיחת יהוא, לא ניתן היה להסתיר זאת מעיני חבריו של האחרון, והדבר היה כופה על יהוא לפתוח מיידית במרד, ללא כל שיקול דעת מצדו.

בסעיפים הבאים ננסה לבאר את הימנעותו של אלישע מלמשוח את יהוא ואת מסירתה לאחד מבני הנביאים בדרכים נוספות.

2. טעמו של ר"מ אלשיך

בסעיף הקודם עמדנו על הסיבות לכך שאלישע מסר את משיחת יהוא בידי שליח, ולא עשה זאת בעצמו, וכן על הטעמים לחשאיות המשיחה ("חֶדֶר בְּחֶדֶר") והמנוסה של הנביא המושח מיד לאחריה. הפתרון שהצענו שם אינו נקי מקשיים, ודנו בהם בסוף הסעיף ובהערה 3.

בסעיף הנוכחי נחתור לביאור שונה - מהותי יותר, לכך שאלישע מסר את משיחת יהוא בידי שליח.

בהמשך לשאלה אודות הטלת משיחת יהוא על הנער הנביא, יש לשים לב לתמיהה נוספת: אלישע אינו מלווה כלל את מרד יהוא בשום שלב שלו! אף בסיומו של סיפור המרד, כשליהוא נאמר דבר ה' המעריך את מעשיו, נאמר:

י' ל וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוּא:

יַעַן אֲשֶׁר הִטִּיבְתָּ לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי

כָּל אֲשֶׁר בִּלְבָבִי עָשִׂיתָ לְבֵית אֲחָאָב

בְּנֵי רְבָעִים יָשְׁבוּ לְךָ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל.

מסתבר שלא אלישע הוא האומר דברים אלו ליהוא, שהרי שמו לא נזכר כאן, אלא נביא אחר אמר זאת.⁴

נדמה כי דברי ר' משה אלשיך, בפירושו 'מראות הצובאות', פותרים את הבעיות שאנו מתקשים בהן:

"ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים" - מה שלא עשה על ידי עצמו, ייתכן במה שכתבנו למעלה (- בפירושו לסוף פרק ו') כי נכנע (- יורם) לפני איש האלוהים, וילך עד ביתו על רגליו להתנצל על אשר דיבר נגדו (ו', לג), לכן חלק לו (- אלישע) כבוד זה, להקים מלך במקומו שיכלה את כל זרע אביו על ידי שלוחו ולא על ידי עצמו.

יחס הכבוד שרחש יורם מלך ישראל לאלישע, הלך והתפתח במהלך 'פרקי אלישע', והגיע לשיאו בסיפור שבראש פרק ח':

ד וְהַמֶּלֶךְ מְדַבֵּר אֶל גִּחְזִי נַעַר אִישׁ הָאֱלֹהִים לֵאמֹר:

סִפְרָה נָא לִי אֵת כָּל הַגְּדֻלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהֵי אֱלִישָׁע.

4. חז"ל (סדר עולם רבה פרקים יח-יט) ייחסו אמירת נבואה זו לאותו בן נביאים שמשח את יהוא, והם זיהו אותו עם יונה הנביא.

מן הטעם העקרוני הזה שכתב ר"מ אלשיך להימנעותו של אלישע מלמנות את יהוא, אנו באים להעלות שתי השערות אחרות, שעל אף היותן הפוכות זו לזו, אין ביניהן סתירה, ואפשר ששתיהן אמת.

3. המתח בין המשימה המוטלת על הנביא לבין דרכו של אלישע

חזאל ויהוא נתמנו שניהם להיות שלוחי ההשגחה להעניש את ישראל:

מל"א י"ט, יז וְהָיָה הַנְּמֻלֵט מִחֶרֶב חֲזָאֵל יָמִית יְהוּא...

אולם שונה העונש שיביא חזאל על ישראל בחרבו מזה שיביא יהוא. חזאל הוא אויבו של עם ישראל, וחרבו תונף על כל העם, ללא הבחנה, כדברי אלישע:

ח', יב כִּי יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל רָעָה:
מִבְּצָרֵיהֶם תִּשְׁלַח בָּאֵשׁ וּבְחַרְיֵיהֶם בְּחֶרֶב תִּהְרַג
וְעַלְלֵיהֶם תִּרְטֹשׁ וְהִרְתִּיהֶם תִּבְקַע.

מובן כי לא לשם קיום הנבואה יפעל חזאל כך כנגד ישראל, אלא לשם האינטרסים שלו ושל עמו. "וכיוון שניתנה רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים" (בבא קמא ס ע"א).

יהוא, לעומת זאת, הוא מלך ישראל הפועל את כל פעולותיו לטובת עמו ולשם קיומו של דבר ה'. מנעוריו הוא משרת את עמו כאיש צבא, ואף בעלותו למלוכה - לבו לעמו. העונש שהוא אמור להביא על ישראל נוגע בעיקר לבית אחאב: עליו הוטל התפקיד לבער בית מלוכה מושחת זה מן הארץ. אולם רק את החייבים בעונש מוטל עליו להרוג, ואין לו רשות לחרוג מגבול זה. תפקיד זה, אף שהוא מהווה מעשה ענישה בתוך עם ישראל, נועד סוף סוף להיטיב עמם ולסלק מעליהם בית מלוכה מושחת, אשר גרם להשחתת בישראל ולרעות רבות שבאו עליהם בשל כך.

סילוק בית אחאב מן המלוכה אינו מהווה רק אינטרס דתי-נבואי, אלא תואם כנראה גם את האינטרס הלאומי הפשוט, כפי שנתפס בידי שרי הצבא וחיליו. לולי כן, קשה להסביר את התמיכה המיידית והנלהבת שזכה לה יהוא מצד כל חבריו שרי הצבא, ואת הצלחתו המופתית והמהירה כל כך של המרד אשר העניק ליהוא את כיסא המלוכה ללא מלחמת אחים וללא שפיכות דמים מיותרת.

יש לשאול אפוא, מה היה השיקול המדיני הריאלי לתמיכתם של שרי הצבא במרד יהוא?⁵

5. אין לומר כי חבריו של יהוא תמכו בו רק מחמת הנבואה של אותו נער אלמוני ששמעוה מפי יהוא. הרי רגע לפני ששמעוה כינו את בן הנביאים הזה בכינוי "הַמְּשַׁעֵץ הַזֶּה" (פסוק יא), וודאי אין זה כינוי לשבח, ואין הוא מבטא יחס רציני לנביאים ולנבואתם; שהרי מהושע ט', ז אנו למדים כי היה זה כינוי גנאי מִכַּר לנביאים: "אָוִיל הַנְּבִיא, מְשַׁעֵץ אִישׁ הַרוּחַ" (והשווה: ירמיהו כ"ט, כו). מלבד"ם התקשה בסתירה-לכאורה זו בהתנהגותם של שרי הצבא בסיפורנו, והוא פתר סתירה זו בתירוץ החורג מן הפרשנות הרציונאלית של הסיפור: "הנה היה מהשגחת ה' שכולם שמעו

נראה, שהייתה קיימת בעם ובצבא אי-שביעות רצון כללית משלטונו של יורם בן אחאב. הייתה זו תקופת ירידה לאומית מכל הבחינות (זאת, בניגוד להישגים שאליהם הגיעו עמרי ואחאב אבותיו של יורם). מבחינה מדינית וצבאית - בתקופתו של יורם פרקו המואבים את עול ישראל, ויורם נכשל בניסיונו להשיב את שלטונו על מואב;⁶ וכן ידם של הארמים גברה לאורך כל תקופת מלכותו, ולא שמענו על שום ניצחון ישראלי על הארמים (אלא רק על הצלות זמניות).⁷ מבחינה כלכלית - בתקופת מלכותו של יורם שרר רעב כבד בארץ, והוא גרם בוודאי לקשיים כלכליים חמורים בממלכה.⁸ יורם עצמו נראה אישיות חיוורת, החסרה כושר הנהגה: הוא נוטה להישבר במצבי לחץ ומתגלה כחסר אונים להחלץ מהם.⁹

יורם עומד בצלם של אבותיו עמרי ואחאב, ובתקופת מלכותו בא לידי ביטוי ניוונו של בית אחאב וירידתו ניכרת. נראה אפוא, ששרי הצבא סברו שהשלטון בעת הקשה הזאת לישראל ראוי להיות מופקד בידיים נאמנות יותר. יהוא נראה להם מנהיג מוכשר ונמרץ הראוי לרשת את כסא המלוכה בישראל.

נשוב לדברינו הקודמים: יהוא וחזאל אינם עומדים בצד אחד של המתרס אל מול עם ישראל, כפי שעשוי היה הקורא להבין מנבואת אליהו במל"א י"ט. אף שלשניהם תפקיד של ענישה ביחס לישראל, הרי שבמציאות ההיסטורית הם אויבים הנלחמים זה בזה.¹⁰ לאחר הבחנה זו, יקל עלינו להבין את ההבדל ביחסו של אלישע למשימת המינוי של כל אחד מן השניים.

המשך הערה 5:

לדבר הנביא והמליכו אותו. הגם שקראו אותו תחילה בשם 'מְשַׁעַע', הייתה הערת אלוהים בלבם להסכים על הדבר". פתרון פרשני מסוג זה להסבר התנהגות אנושית במקרא, ראוי לצמצמו ככל האפשר.

נדמה אפוא שיש לבאר את תגובתם הנלהבת של חבריו של יהוא באופן הבא: יחסם לנבואה אופייני לרבים בישראל בתקופת המקרא - הם מזלזלים בה ובנושאייה, אולם כאשר היא תואמת את דעתם בענייני השעה, הם מצרפים אף אותה לחשבונם ומוכנים לכבדה. בירמיהו מ"ב מתוארת תופעה הפוכה אך שווה במשמעה: יוחנן בן קרח ושורי החיילים מבקשים מאת ירמיהו את דבר ה' ומתחייבים לקבלו. אולם כאשר מתברר להם כי דבר ה' הזה אינו תואם את מה שציפו לו, הם אומרים לירמיהו (מ"ג, ב): "שִׁקֵּר אֶתְּהָ מְדַבֵּר, לֹא שְׁלַחַךְ ה'".

6. ראה על כך בהרחבה בסדרת העיונים 'המלחמה במואב'.

7. אחאב אבי יורם, לעומת זאת, ניצח את הארמים בשני סיבובי מלחמה (מל"א כ').

8. הסיפור שהקדשנו לו את הסדרה 'הרעב' (ו', כד - ז', יט) מוקדש כולו לרעב שנגרם כתוצאה ממצור ארמי על שומרון. לעומת זאת הסיפורים שנידונו בסדרה 'הנזיד והלחם' (ד', לח-מד) והסיפור שנידון בסדרה 'זאת האשה וזה בנה' (ח', א-ו) עוסקים ברעב טבעי שפקד את הארץ.

9. על קווי האופי הללו נעמוד בהרחבה בנספח לסדרת עיונים זו.

10. כך הדבר ברמות גלעד - יהוא נמשח למלך בעת שהוא עומד במלחמה (כשר בצבא יורם) כנגד חזאל מלך ארם, וכך הדבר בכל ימי מלכותו, כפי שנאמר בפסוקים המסכמים את תקופת מלכותו (י', לב-לד).

בסדרת העיונים הקודמת ('בדמשק' ג) הסברנו את תפקידו של הבכי שבכה אלישע בשעה שבישר לחזאל על מלכותו. בכי זה שימש ביד אלישע כאמצעי לריכוך התנהגותו העתידית של חזאל כלפי ישראל כשינצחם. אלישע נטל אפוא על עצמו את משימת המינוי של חזאל, משום שרצה להשפיע על חזאל באותה שעה, ובכך להיות שותף פעיל בעיצוב התוצאות של שליחותו הנבואית. אישיותו הרחומה וחפצו להיטיב עם עמו ככל יכולתו, הם שהביאו את אלישע לדמשק למנות בעצמו את חזאל למלך על ארם. נראה כי מסיבה זו עצמה נמנע אלישע מלמנות בעצמו את יהוא למלך על ישראל. התפקיד המוטל על יהוא - תפקיד קשה ואכזרי הוא. מפיו של אלישע הרחום תצא הפקודה להשמיד את בית אחאב פחות חריפה ופחות אכזרית ממה שראוי לה שתהא. יתרה מכך: אלישע, שלא כאלהו רבו, לא עמד בחזית ההתנגדות לבית אחאב. הוא כמעט ולא הוכיח את יורם בן אחאב, ולא ניבא פורענות על ביתו. אדרבה: כפי שהזכרנו בראש העיון, חלה התקרבות הדרגתית של יורם אליו, עד שהגיע להערצת הנביא (ח', ד). בנסיבות אלו, קשה היה על אלישע לחזור על נבואת הכליון של אליהו כנגד בית אחאב ולכוונה כנגד יורם, בלא שקולו ירעד ובלא שדמעה של צער תצוץ בזווית עינו, שכן שליחות זו נוגדת את אופיו של אלישע ואת תכונתו היסודית. אולם כאן, שלא כמו במינוי חזאל, אין מקום לריכוך הנבואה. כליון בית אחאב הוא דבר נחוץ לישראל: הוא כמו ניתוח בגוף החי לשם הסרת גידול ממאיר, כדי להבריא את הגוף ממחלתו. אוי לו למנתח, אם מחמת שלבו רך מנע מלחתוך בגוף החי כפי הנצרך להבראתו. מי שקשה עליו מלאכת המנתח מחמת היותו בעל לב רחמן ומחמת שקשה עליו לראות דם, אינו פונה למלאכת הכירורגיה. זו אפוא הסיבה שאלישע לא קיים בעצמו את המשימה למנות את יהוא, והעדיף למסור זאת בידי שליח. טובת ישראל עמדה לנגד עיניו כאן, כשם שעמדה לנגד עיניו בלכתו לדמשק למנות את חזאל. מסיבה זו, גם בהמשך פעילותו של יהוא אין אנו מוצאים תיאור של מעורבות אלישע. הנביא הפסיק מעתה את פעילותו ונעלם מעינינו לתקופה ארוכה. פעולותיו של יהוא, כל כמה שהן נחוצות וזוכות לשבח, אינן הולמות את מידתו של אלישע. ראייה לחיזוק טענתנו יש להביא מן הדברים הבאים: כאשר שלח אלישע את בן הנביאים לרמות גלעד הוא ציווה עליו לומר ליהוא אך זאת:

ג וְאָמַרְתָּ: כֹּה אָמַר ה': מִשְׁחָתִינְךָ לְמֶלֶךְ אֶל יִשְׂרָאֵל.

אולם משהגיע בן הנביאים למשוח את יהוא אנו שומעים מפיו נאום ארוך:

ו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: מִשְׁחָתִינְךָ לְמֶלֶךְ אֶל עַם ה', אֶל יִשְׂרָאֵל.

ז וְהִכִּיתָה אֶת בֵּית אַחְאָב אֲדֹנֶיךָ

וְנִקַּמְתִּי דָמֵי עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים וְדָמֵי כָּל עֲבָדֵי ה' מִיַּד אִיזָבֵל.

ח וְאַבְדְּ כָּל בֵּית אַחְאָב

וְהִכְרַתִּי לְאַחְאָב מִשְׁתֵּינִי בְּקִיר וְעִצּוֹר וְעִזּוֹב בְּיִשְׂרָאֵל.

ט וְנִתְּתִי אֶת בֵּית אַחְאָב כְּבֵית יִרְבֵּעַם בֶּן נִבְטִי וְכְבֵית בַּעְשָׂא בֶן אַחִיָּה.

י וְאֵת אִיזָבֵל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בְּחֶלֶק זִזְרַעָאֵל וְאִין קָבַר.

ובכן, מניין לנער הנביא דברים אלו שלא מצאנו בפי אלישע? שתי דעות נאמרו בתשובה לשאלה זו. לדעת רלב"ג בביאורו לדברי אלישע אל הנער הנביא (פסוק ג):

קיצר בכאן, ולא זכר הדברים שאמר אלישע שיאמר ליהוא. אך מדבריו (- של הנער) ליהוא למדנו שכבר ציווהו אלישע לומר אותן הדברים.¹¹

לעומתו, סבור מלבי"ם ההפך מכך. הוא מבאר את הביטוי הקשה בפסוק ד "הנער הנביא" לא כסמיכות (כפי שפירשו התרגום הארמי והפרשנים הקדמונים) אלא כשני תארים סמוכים:

אלישע לא אמר לו רק (- אלא) שיאמר "מִשְׁחָתֶיךָ לְמַלְךְ אֶל יִשְׂרָאֵל", והוא הוסיף דברים מצד שהיה נביא בעצמו, וידע מנבואת אליהו וגם השיג יתר הדברים בנבואה. וזהו שאמר שהלך מצד שהוא "הנער הנביא" - שהוא נביא בעצמו.

לדעת מלבי"ם ההבדל הניכר בין לשון פקודתו של אלישע לבין דברי נערו משקף את המציאות עצמה, ואילו לדעת רלב"ג נובע הבדל זה מן הדרך שבה בחר המקרא להציג את דברי אלישע ואת דברי הנער. בין כך ובין כך חסרה פקודתו של אלישע כל הוראה לעשיית מעשה אכזרי. ואף אם בפועל כללה פקודתו הוראה כזאת, בחר המקרא להעלימה מפי אלישע, ולהשמיעה רק מפי נערו. דבר זה יש בו כדי ללמד שדברים כגון אלו שאמר הנער הנביא אינם מתאימים בפי של אלישע.

4. הגבלת הגיבוי הנבואי ליהוא

בדברינו הקודמים דימינו את פעולתו של יהוא בישראל לפעולתו של המנתח החותך בסכיניו בבשר החי כדי להציל ולהבריא את הגוף כולו. נמשיך ונשתמש במשל זה: כשם שהרופא המנתח אינו יכול למלא את תפקידו אם לבו רך, וקשה עליו החיתוך בבשר החי, כך אורבת לו לרופא המנתח גם סכנה הפוכה: עודף קשיות לב וחוסר רגישות לסבלו של המנותח עלולים להביאו לחתוך קצת יותר מן הצורך מתוך חוסר זהירות. בכך הוא עלול להביא סבל מיותר למנותח, ואף לגרום לנזקים בלתי הפיכים בגופו, ובמקום להבריאו הוא עלול להזיקו.

סכנה זו קיימת גם במעשיו של יהוא. הלה נבחר לבצע את הכחדת בית אחאב מפני שניחן בתכונות הנצרכות לרופא המנתח שבמשל. אין אנו מוצאים בו כלל רכות לב ורחמנות, ומאידך הוא ניחן באופי קשוח ונחרץ ובמידות נוספות המתאימות לתפקידו. הסכנה האורבת ליהוא היא, שיממש את משימתו בהתלהבות יתר ובקשיות הלב, ובכך יביא לידי שפיכות דמים מיותרת החורגת ממה שהוטל עליו.¹²

11. דוגמה נוספת לשני חלקי נבואה המשלימים זה את זה נידונה בפרקי אליהו, 'נבות' ד, עמ' 375-377.

12. האם נכשל יהוא בכך? לכך יש להקדיש דיון עצמאי, ואין זה מקומו.

אחד הדברים העשויים לגרום לסטייה זו של יהוא ממילוי דייקני של משימתו, הוא תחושתו שמעשיו נעשים בגיבוי מלא של נביא ה'. גיבוי כזה מעניק ביטחון רב למעשיו של האדם, ועלול להביאו גם למעשים החורגים מן המנדט שקיבל.¹³ אפשר, שאף דבר זה גרם לאלישע להימנע מלמשוח בעצמו את יהוא, ולמסור משימה זו לבן נביאים צעיר ואלמוני. בכך מקטין אלישע את תחושת הגיבוי שחש יהוא, שכן לא נביא הדור הוא שמינה אותו, ולא הוא שעומד בגלוי אחר מעשיו, אלא רק אחד מבני הנביאים. הקטנת הביטחון העצמי של יהוא מהווה שסתום בפני התפרצות בלתי מבוקרת של מעשיו.

כבר אמרנו, כי אף ששני ההסברים שהבאנו בסעיפים 3-4 נראים הפוכים במידת-מה, וְנִכַח הַמְעִיין כי אינם סותרים, והם יכולים לשמש זה בצד זה.

13. אפשר שדבר דומה לכך אירע לירבעם בן נבט, אשר נבחר לתפקיד מלך על ידי נביא ה' אחיה השילוני. גם נושא זה אין כאן המקום לדון בו.